

059 [Mondrian's response regarding 'l'efficacité artistique d'une œuvre']

Vooraf

Op 15 februari 1931 wordt in Parijs de kunstenaarsgroep 'L'Association artistique Abstraction Création' opgericht¹. De oprichters waren Georges Vantongerloo², Antoine Pevsner³, Naum Gabo⁴ en Auguste Herbin⁵. Ruim 400 kunstenaars werden lid van 'Abstraction Création', ook Mondriaan.

Het doel van de groep was een podium te creëren voor de abstracte kunst, 'pour l'organisation de manifestations d'art non figuratif.' Van 1932 tot 1937 gaf de groep een jaarboek uit: *Abstraction, Création, Art non-figuratif* met afbeeldingen en teksten van abstract werkende kunstenaars. Mondriaan heeft een bijdrage geleverd aan de jaarboeken van 1932, 1933 en 1934⁶. De tekst [Mondrian's response regarding 'l'efficacité artistique d'une œuvre'] verscheen in het jaarboek 1933⁷.

Bron

Van de tekst [Mondrian's response regarding 'l'efficacité artistique d'une œuvre'] is alleen de publicatie bekend in het jaarboek 1933 van 'L'Association Abstraction Création'⁸. Omdat het oorspronkelijke manuscript ontbreekt, kunnen we niet nagaan of er redactionele wijzigingen zijn aangebracht in de tekst van Mondriaan. We kwalificeren deze bron daarom als 'geautoriseerd, maar met twijfel over de redactie'.

Een publicatie beschouwen we als voltooid.

Basistekst en leestekst

De publicatie van [Mondrian's response regarding 'l'efficacité artistique d'une œuvre'] in het jaarboek van *Abstraction-Création* 1933, is de basis voor de leestekst.

Titel

De tekst van Mondriaan in *Abstraction-Création* is een antwoord van hem op één van de vijf enquêtevragen. Deze vraag luidde: 'Est-ce que le fait, qu'une œuvre a l'apparence d'une machine ou d'une création technique, ôte ou ajoute à son efficacité artistique?'.

Mondriaans tekst heeft geen titel. In de titel dient tot uitdrukking komen dat Mondriaans tekst een antwoord is op een vraag. De gepresenteerde tekst krijgt de fictieve titel: [Mondrian's response regarding 'l'efficacité artistique d'une œuvre'].

Datering en ondertekening

De tekst van Mondriaan is niet gedateerd. Het jaarboek *Abstraction, Création, Art non-figuratif* 1933 met daarin het artikel van Mondriaan, verschijnt in april 1933⁹. Dit is ook de datering van de gepresenteerde tekst: april 1933¹⁰.

In de publicatie staat boven de tekst vermeld: 'Mondrian'.

Ontstaan en publicatie

De redactie van *Abstraction-Création* stuurt een enquête met vijf vragen naar de leden van de kunstenaarsgroep 'L'Association artistique Abstraction Création', met het doel de antwoorden in het jaarboek 1933 te publiceren. Verschillende kunstenaars geven antwoord op de vragen.

In het colofon van het jaarboek 1933 van 'L'Association artistique Abstraction Création' staat te lezen: 'Le présent cahier 1933, no.2, a été composé par Herbin.' En in het redactionele voorwoord heeft Herbin geschreven:

¹ CRII: 149.

² Georges Vantongerloo (1886-1965), Belgisch kunstenaar en medewerker van *De Stijl*.

³ Antoine Pevsner (1884-1962), Russisch-Frans schilder en beeldhouwer.

⁴ Naum Gabo (pseudoniem van Naum Pevsner) (1890-1977), Russisch-Amerikaans schilder, beeldhouwer en architect.

⁵ Auguste Herbin (1882-1960), Frans schilder.

⁶ 1932: tekst 057; 1933: tekst 059; 1934: tekst 060.

⁷ Digital Appendix: Supplements 059 - Frontpage 'Abstraction-Création', 1933.

⁸ *Abstraction-Création, Art non-figuratif* 2 (april 1933): 31.

⁹ CRII: 153.

¹⁰ Mondriaan woont op dat moment in Parijs, 26 Rue du Départ.

Le comité de l'Association « Abstraction-Création » a posé aux adhérents les questions suivantes:

1. Pourquoi ne peignez-vous pas des nus?
2. Que pensez-vous de l'influence des arbres sur votre travail?
3. Est-ce qu'une locomotive est une œuvre d'art? Pourquoi? ou pourquoi pas?
4. Est-ce que le fait, qu'une œuvre a l'apparence d'une machine ou d'une création technique, ôte ou ajoute à son efficacité artistique?
5. Est-ce que le fait, qu'une œuvre a une apparence animale, ôte ou ajoute à son efficacité artistique?

Les réponses ainsi que les autres articles contenus dans le cahier, suivant l'attitude adoptée dès le premier cahier, restent sous la responsabilité du signataire et n'engagent que lui.

L'Association « Abstraction-Création » est absolument indépendante de tout groupement, de toute firme commerciale, et de toute combinaison publicitaire.'

Op 1 april 1933 schrijft Mondriaan aan zijn Franse collega Jean Gorin¹¹: 'J'ai envoyé depuis longtemps ma réponse à Abst-Créat. mais je n'entends rien de l'édition, probablement on y travaille.'¹²

Het antwoord van Mondriaan - [*Mondrian's response regarding 'l'efficacité artistique d'une œuvre'*] - verschijnt in het jaarboek *Abstraction-Création, Art non-figuratif* 1933. Overigens geeft hij alleen antwoord op de vierde vraag.

Afbeeldingen

Naast de tekst staan twee schilderijen van Mondriaan in zwart-wit afgebeeld. De bovenste afbeelding is een reproductie van het schilderij B231¹³, met daarbij de tekst: 'Mondrian 1932'. De onderste afbeelding is een reproductie van het schilderij B230¹⁴, met daarbij de tekst: 'Mondrian 1932'.

De onderste afbeelding is een kwartslag gedraaid afgebeeld. In een exemplaar van het jaarboek dat Mondriaan aan Cees Bergman¹⁵ heeft gestuurd, heeft hij aan de linkerkant van deze afbeelding 'BAS' bijgeschreven en aan de rechterkant 'HAUT'¹⁶.

Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in [*Mondrian's response regarding 'l'efficacité artistique d'une œuvre'*] besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaan-woorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het 'Sleutelwoordenregister'¹⁷. De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: valeur artistique, *moyens d'expression*, *action réciproque*.

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

Mondriaan schrijft aan Gorin op 1 april 1933, dat hij een tijd geleden zijn antwoord op de enquête van Abstraction-Création heeft gestuurd, maar verder niets meer heeft vernomen. We vermoeden - gelet op de datering van de brief en de opmerking in de brief - dat hij de [*Mondrian's response regarding 'l'efficacité artistique d'une œuvre'*] ergens in februari 1933 heeft geschreven. Volgens de Catalogue Raisonné heeft Mondriaan in 1933 vier schilderijen vervaardigd: B238-B241¹⁸. Hij zal tijdens het schrijven aan [*Mondrian's response regarding 'l'efficacité artistique d'une œuvre'*] met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

¹¹ Jean Gorin (1899-1981), Frans schilder.

¹² Vindplaats brieven aan Gorin: RKD-MCP – 38.

¹³ CRII: 362-363, B231 (Composition B, with Double Line and Yellow and Gray, 1932.)

¹⁴ CRII: 362, B230 (Composition A, with Red and Blue, 1932.)

¹⁵ Cees Bergman (1867-1947), Nederlands amateurschilder, schilderles van Mondriaan.

¹⁶ Archief Anna Bergman, Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis - RKD, Den Haag (Archiefnummer: NL-HaRKD.0662).

¹⁷ Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

¹⁸ CRII: 366-370.